

A haladó konzervativizmus

Irta: GÖMBÖS GYULA honvédelmi miniszter.

A Budapesti Hírlap félszázados fennállásának folyamán mindenkor a konzervatív világnézetnek volt harcos és nagyhatású organuma, anélkül, hogy bármikor vaskalapossá, maradvány, még kevésbé, hogy elmaradottá vált volna. A Budapesti Hírlap szellemi irányát mai megfogalmazásunkban: *haladó konzervativizmusnak* nevezzük.

A forradalmat megelőző évtizedekben a konzervatív világnézet erősen háttérbe szorult, hogy úgy mondjam, defenzívába került és előtérbe nyomultak olyan eszmék, amelyek vérmes ígéretekkel és agresszív megjelenésükkel amazt szinte teljességgel száműzték a nemesi kuriák falai közé, ahol azután nem volt módjában, hogy a nemzet összességére kiható és azt irányító életjelt adhatott volna magáról. Ahogy én látom a világ fejlődését, a jövő a haladó konzervativizmusé. Ez lényegében nacionalista világnézet, melynek tengelyébe a szemben a forradalom előtti szemlélettel, mely a szabadság, egyenlőség és testvériség tűzén melegedve, az egyént helyezte előtérbe.

A konzervatív szemlélet módszere: nagy nemzeti célok felismerése és kitűzése. *Külpolitikai téren* annak a törekvésnek kell dominálnia, hogy a nemzet szuverénitása és önállósága a maga teljességében érvényesüljön; a *belpolitikában*, hogy minden egyén, szervezet és intézmény, továbbá valamennyi törvény csak akkor és addig bír jelentőséggel és jogosultsággal, amíg a nemzet kollektív érdekeinek szolgálatában áll.

A haladó konzervativizmus e nagy elvek mellett zászlajára írhatja a világosan megfogalmazott és intranzigens *nemzeti kultúra* szolgálatát, melynek gyökérszála a faj és a nemzet eredetének szinte mitológiai távolságában nyúl el és melynek lényege: kifejleszteni mindent, ami magyar érték. *Pierdesztálra* kell emelni a magyar tehetséget; meg kell tartani nemzeti és népi sajátosságainkat, kiküszöbölni minden idegen elemet, ami sajátos kultúrvilágunk kiépítéséhez nem feltétlenül szükséges.

A haladó konzervativizmus zászlójára felrajzolhatjuk a *szociális gondolkodás* eszményeit is. Ennek lényege nem az elavult jelszavakban van, hanem abban a kötelezettségben, hogy minden magyar ember anyagi és erkölcsi jólétéről tényleg gondoskodni kell, ha lehet, a társadalom tevékenysége útján, de talán még jobb intézményesen, modern törvényalkotással. A gazdagnak meg kell értenie, hogy vagyoni jóléte fokozott kötelezettségeket és áldozatokat ró rá, azoknak a javára, akik vele együtt élnek és halnak az egyetemes nemzeti érdekek szolgálatában. Nem szociális megoldás az alalmazásosztogatás. *Becsületes munka* nyújtása révén kell módot adni mindenkinek, hogy megéljen és egy fajerősítő gazdasági berendezkedés révén — melynek egyik alapkövetelménye az egészséges birtokelosztás — a vitalitással és produktív készséggel rendelkező egyéneknek módot kell nyújtani a fokozatos érvényesülésre és gyarapodásra. Magyarország elsősorban agrár-állam és az *agrárkérdések* kell, hogy egész gazdasági politikánkat dominálják. *Gazdagsági rendszerünk átstrukturizálásának* szükséges voltát az illetékes tényezők már felismerték és nem kétséges, hogy fejlődésünk ebben az irányban várható. Az agrárérdekek fokozottabb hangsúlyozása azonban egy percre sem foglalkoztatja magában akár az *iparnak*, akár a *kereskedelemt*nek a veszedelmét, vagy károsodását, sőt ellenkezően, az összes produktív gazdasági ágak oly harmonikus együttműködése és kifejldése a cél, mely épüti biztosítja külkereskedelmünk érvényesülését, mint itt bent a termelés és a fogyasztás kiegyensúlyozottságát.

A haladó konzervativizmus lényegében minden inkább lehet, mint antidemokratikus. A társadalomban való érvényesülés kvalifikációja *nem a születési előjog*, hanem az *egyéni valódi*

értéke, abban a vonatkozásában, amennyiben hasznossá válhat az államra, a nemzetre és a társadalomra. Generális jelszavunk: *a munka*, törekvésünk: *the right man on the right place!* Ez pedig nem agyrem, nem valami holdkóros és teljesíthetetlen elképzelés, hanem *tiszta és szervezés pozitív feladata*. Sokan vannak, akik konzervatív világnézet alatt egyes társadalmi osztályok kiválóságainak ápolását és konzerválását értik. A XX. században én kiváltságos osztályt csak egyet ismerlek el: és ez a *nemzeti és emberi értékek arisztokráciája*. A haladó konzervativizmus a gyakorlatban akkor lesz megvalósítható, ha a nemzet ennek az *érték-arisztokráciának* kerül a vezetése alá. Ennek az osztálynak a tagjai, szerintem, nem nélkülözhetik a következő jellemvonásokat:

történelmi érzék;
szigorú erkölcsi világnézet;
jellem;

tehetség és akarat s mindez egészséges testben, megáldva fanatikusán binni tudó lélekkel, úgy a maga, mint nemzetének sikereit illetően.

Erre a zászlóra felírnám a *sok magyar problémáját* is. A Budapesti Hírlap a harmincmillió magyar célkitűzése alatt harcolt. Ebben a programban feltétlenül találkozom a Budapesti Hírlap-pal, mert meg vagyok győződve, hogy a nemzetek életében a jellembeli és szellemi kiválóság mellett a *mennyiség*, vagyis a *faji szaporaság* a legfontosabb, sőt döntő tényező. Szükségünk van olyan gazdasági és szociális politikára, mely lehetőséget nyújt arra, hogy a magyarok épügy szeressék a gyermekeket, mint az olaszok a *bambinot*. Kár minden kivándorolt magyarért, kár minden magyarért, aki idő előtt pusztul el és kár minden magyar lélekért, — amely nem született meg. Ahogyan a méhészt,

ha családjai megszorodnak, új kaputarakat állít fel, úgy kell követelnünk, hogy *hely adassék mindazoknak a magyaroknak, akik eddig itthon nem tudtak helyet találni*. Nagy és szopora néptörzsek mindenkor erős expanziós tendenciákat mutatnak. Ha ez az erő belső lelki és szellemi értékekkel is párosul, akkor nem kell féltetni Magyarország jövőjét.

Hirdette a Budapesti Hírlap a magyar imperializmus programját is. A háború alatti és előtti imperialista célkitűzésekkel nem értek egyet. Olyan imperializmus volna ez, amelynek jogosultságát sok tekintetben kétségbe lehet vonni. Az én imperializmusom az *élni akarás* kategorikus imperializmusából folyik és azon a joga nyugszik, melynek forrása az ősi magyar állam és amely nem brutális erőként akar érvényesülni, hanem abból a belső energiából következik, amelyet a néplelek valósága kifejt. Állítom, hogy a magyar csirájában *életképes*, csupán az kell, hogy minden intézményét és célkitűzését ehhez a belső életképes maghoz, ennek természetes fejlődési tendenciáihoz alkalmazzuk és mint honvédelmi miniszter hozzáteszem, hogy az a nemzet, melynek fiai katonás erényekkel rendelkeznek, fokozottabban tesz bizonyosságot arról, hogy számára az Isten az életet rendelte és nem a halált.

A Budapesti Hírlap ötvenéves multra tekint vissza. Nehéz időkben, eszmék, irányok és nézetek zavaros kaoszában útmutató volt azok számára, akik ösztönösen, de tudatos elgondolások alapján is a klasszikus nacionalizmus megőrzésében és fejlesztésében látták nemzetünk létfontosságát. Ma, ha csonka határok között is, de megvalósultak a nacionalista magyarság álmái. A Budapesti Hírlap ápolja és hirdesse most már azokat az eszméket, melyeknek el nem múló lobogása szükséges ahhoz, hogy az önálló, független és államfenntartó, fajtájában erős Magyarország Kelet-Európában megfelelően hivatásnak!

Magyar nemzeti egység

Irta Antal Géza dr. dunántúli református püspök

„Legszorosabb tisztünk, hogy mindennek, ami honunkat megrendíthetné, lelkiismeretesen elejét vegyük” Széchenyi: Hunnia

Európa egyetlen országában sem látjuk a nemzetiségeknek és felekezeteknek azt a nagy számát, melyet Magyarország földjén találtunk. A magyar nemzet mellett német, tót, román, szerb, vend, ruthén nemzetiségek szállták meg a hármass béré és négy folyó országát csodálatosan elvegyülve, bár a magyar inkább a Duna-Tisza síkján telepedett meg, a nemzetiségek pedig főképp a hegyvidékeket szállták meg. Felekezetiileg is a római katolikus egyház mellett a két protestáns történelmi egyház, a görög-keleti, a görög-katolikus, az unitárius és a zsidó egyházak, illetve ezek hívei sajátos elkeveredésében éltek egymás mellett. Ennyi nemzetiség és felekezeti szétagoltság között is meglátni, hogy ennek a nemzetnek, mint egységes nemzetnek missziója van s hogy ennek a misszióknak a szolgálatába kell beállítani a különböző nemzetiségeket és különböző felekezeteket egyaránt, ez csak egy olyan prófétai léleknek volt lehetséges, mint aminő Széchenyi István lelke volt.

Gróf Széchenyi István éppen most száz év előtt adott először kifejezést a nemzeti egység nagy gondolatának „Hitel” című művében s ettől fogva haláláig e gondolatnak lelkes apostola és munkása volt, mert csak a nemzeti egységben látta biztosítva a nemzet jövő fejlődését és elhivatottsága megvalósíthatását.

A legnagyobb magyar nyomdokaiba lépett a nemzeti egység nagy gondolatának ápolásában az első magyar felelős kormány éppen úgy, mint a kiegyezési kormány s legkiválóbb államférfiaink eg-

szen Tisza István grófig ennek a gondolatnak voltak harcosai és munkásai.

Ma, amikor a nemzetiségek száma megkevesbedett az ország földjén s bizonyos tekintetben megkevesbedett az egyházak száma is, mert hiszen a keleti ortodox egyházak majdnem egészen leváltak, illetve leszakítottak a nemzet testéről, ma nem kevésbé fontos, sőt hazánk megcsonkított állapotában a multnál is fontosabb a nemzeti egységre való törekvés és a nemzeti egység gondolata előtt minden partikuláris érdeknek — bármily tiszteletre méltó legyen is — háttérbe szorulása.

Gróf Széchenyi István a maga látnoki szemével meglátta a lehetőséget, hogy hogyan lehet különböző nemzetiségű és különböző vallásfelekezetű ország népessége között egy egységes gondolatot, mint megvalósítandó eszményt tűzni ki célul, amelyben felolvadnak az egyes nemzetiségek és egyes egyházak külön törekvései, illetve, amelynek megvalósítását ezek a külön törekvések, ha nem disszociációra dolgoznak, hanem építő munkát végeznek, a maguk részéről nemhogy nem hátráltatják, hanem inkább elősegítik. Ugy tekintette a soknyelvű és sokvallású országot, mint egy hatalmas zenekart, melyben minden nyelvről, minden felekezetnek megvan a maga külön rendeltetése, hogy a maga feladatának minél tökéletesebb teljesítésével fejtse ki azt a harmóniát, mely az egységes magyar nemzet tovább fejlesztésének és előbbre vitelének előfeltétele. Éppen úgy, mint ahogyan ő azt az államot tartotta legszerencsésebbnek, mely-

nek egyes polgárai a maguk foglalkozását oly odaadással űzik, mintha függene a hazája jövője, éppen úgy tekintette ő az egyes nemzetiségek kulturális kifejlődését és az egyes egyházak vallás-erkölcsi építő munkáját olyan elemeknek, amelyekből végeredményben az egységes magyar nemzet felvirágoztatása fejlődik ki.

Ez a gondolat magával hozta azt, hogy Széchenyi nem elnyomni, hanem fejleszteni akarta a nemzetiségeket s nem akadályozni, hanem segíteni az egyházakat a maguk vallás-erkölcsi feladatainak megvalósításában, de mind a kettőt azon feltétel alatt, hogy ezzel legjobb erőik az egységes magyar nemzet kifejlődésének és történelmi hivatása betöltésének szolgálatába állanak.

Azok a szomorú idők, amelyek a vesztett háború és egy ránk diktált kényszerbéké siralmas következményeivel borították el szerencsétlen hazánkat, fokozottabb kötelességünkkel teszik, hogy a nemzeti egység nagy gondolatában egyesítsük erőinket s centrifugális törekvések helyett, amelyek ennek az egységnek csak ártalmára lehetnek, igyekezzünk minden erőnket összefogva, a nemzeti egység szolgálatába állítani különböző téren, különböző irányban folytatott munkásságunkat.

Ha volt valaha idő, amikor háttérbe kell szorulniok partikuláris törekvéseknek, ismételjük, bármily tiszteletreméltók is azok s a nemzeti egység nagy gondolatának kell uralnia a lelkeket, úgy a mi napjaink azok. De hiszen, amikor saját külön céljainkat becsülettel szolgáljuk, Széchenyi mélyértelmű felfogása szerint szolgáljuk az egységes nemzet nagy érdekeit is. Csak arra ügyeljünk, hogy saját külön céljaink szolgálatában ne a rivalizálás szelleme vegyen rajtunk erőt s ne egymás munkájának kiesínlyésével igyekezzünk a magunk munkájának értékét nagyobbra feltüntetni, hanem igazi odaadó építő munkával legyünk rajta azon, hogy a mi építésünk a nemzet épületének megerősítésére is szolgáljon.

Nagy a cél, amely előttünk van; talán nagyobb, mint mikor szunnyadó álmaiból rázta fel Széchenyi a történelmi Magyarországot lakosságát, de minél nagyobb a cél, annál inkább kell, hogy szent elhatározásra sarkaljon bennünket, arra a szent elhatározásra, hogy csak ezt a célt tekintjük s ennek állítsuk legjobb munkánkat s legbeesültebb törekvéseinket szolgálatába. A halhatatlan magyar Stádiumában plasztikusan jelzi kötelességünket s amint az ő mondatát tettem e cikk jelmondatává, úgy legyen szabad az ő szavaival zárnom be cikkemet: „Az emberiségnek egy nemzetet megtartani” — ez és nem kevesebb forog most kérdésben s rajtunk áll ennek eszközlése! Feleljünk meg — az Istenért — e dicső hivatásnak! Fia! tal és öreg, nemes és nem-nemes, katolikus és nemkatolikus fogj kezét most s hiú szenvedelméidnek, kislelkű viszálykodásaidnak ne áldozd fel honodnak nemcsak javát, de valóban még létét is! Mentsd meg tenmagad azoknak a keserű epekedéseknek fullánkjaiktól, melyek még síron túl is kínoznák boldogtalan lelkeket, ha gyengeségeid közt anyádat, a hazát gázolni tudnád, most, midőn rokonérzés által egyesítve, nemesak ura lehetnél az azt fenyegető veszélyeknek, hanem Hunniát eddig alig sejtített magasságra is emelhetnéd!”

minden reggel
alvásra el a
B.H.-t